แนวทางการพัฒนาการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัย ในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง

GUIDELINES FOR DEVELOPING RECREATIONAL ACTIVITIES FOR THE SENIOR TOURISTS AT TOURIST ATTRACTIONS IN THE PAKNAM PRASAE COMMUNITY, RAYONG PROVINCE

วาริท วสยางกูร
Warit Wasayangkul
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
Rajamangala University of Technology Tawan-Ok
วรรณวิสา บุญมาก*, คณิต เขียววิชัย และวิชิต อิ่มอารมย์
Wanwisa Bungmark, Kanit Kheovichai and Vichit Imarom
มหาวิทยาลัยศิลปากร
Silpakorn University
*Corresponding Author E-mail: warit.wasa@gmail.com
Received April 21, 2026; **Revised** June 8, 2026; **Accepted** June 23, 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการกิจกรรมนันทนาการของนักท่องเที่ยวผู้สูงวัยในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง 2) เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการกิจกรรมนันทนาการของนักท่องเที่ยวผู้สูงวัยในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัย จำนวน 400 ชุด เชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนในพื้นที่ และผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน จำนวน 10 คน สถิติที่ ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมทั้งการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพปัจจุบันของการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัยในชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง ชุมชนมีศักยภาพหลายด้าน ได้แก่ กิจกรรมเชิงธรรมชาติ วัฒนธรรม การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน และการส่งเสริมสุขภาพ อย่างไรก็ตาม การจัดการกิจกรรมนันทนาการยังขาดรูปแบบการจัดการที่เป็นระบบ โดยเฉพาะการออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวสูงวัย และการพัฒนาศักยภาพบุคลากร การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก

2) ผลการพัฒนาแนวทางการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัยในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง ประกอบด้วย 1) การออกแบบกิจกรรมนันทนาการที่เหมาะสมกับผู้สูงวัย 2) การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่ปลอดภัยและเข้าถึงได้ 3) การจัดการทรัพยากรและการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 4) การบริหารจัดการกิจกรรมนันทนาการอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: การจัดการกิจกรรมนันทนาการ, นักท่องเที่ยวสูงวัย, การท่องเที่ยวโดยชุมชน, ชุมชนปากน้ำประแส, จังหวัดระยอง

Abstract

This study aimed to: (1) investigate the current state of recreational activity management for senior tourists in the Pak Nam Prasae community tourism destination, Rayong Province, and (2) develop guidelines for recreational activity management for senior tourists in the same area. This study employed a mixed-methods research design. Quantitative data were collected using questionnaires administered to 400 senior tourists visiting the Pak Nam Prasae community. Qualitative data were gathered through in-depth interviews with 10 key informants, including community leaders, local residents, and community experts. The data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, together with qualitative content analysis.

The findings revealed that:

1) The current state of recreational activity management for senior tourists in the Pak Nam Prasae community, Rayong Province, demonstrated that the community possesses considerable potential in several aspects, including nature-based activities, cultural activities, community lifestyle learning activities, and health-promoting activities. These resources and activities provide valuable opportunities for developing recreational experiences that meet the needs of senior tourists. However, the management of recreational activities still lacks a systematic framework, particularly in terms of designing activities that correspond to the specific needs and preferences of senior tourists, enhancing personnel capacity, and improving facilities and services to better accommodate elderly visitors.

2) The development of guidelines for recreational activity management for senior tourists in the Pak Nam Prasae community tourism destination resulted in four key components: (1) designing appropriately recreational activities for senior tourists, (2) developing safe and accessible facilities, (3) improving resource management and promoting community participation, and (4) establishing a systematic recreational activity management system.

Keywords: Recreational Activity Management, senior tourists, Community-Based Tourism, Pak Nam Prasae Community, Rayong Province

บทนำ

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ และมีแนวโน้มพัฒนาไปสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอด อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา โดยข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2567) ระบุว่า สัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 6.8 ในปี พ.ศ. 2537 เป็นร้อยละ 20.0 ในปี พ.ศ. 2567 แสดงถึงการเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้างที่มีนัยสำคัญ

ต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และรูปแบบการดำเนินชีวิตของประชากรไทย ดังนั้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงวัยที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ถือเป็นนักท่องเที่ยวคุณภาพที่มีศักยภาพด้านกำลังซื้อและมีลักษณะพฤติกรรมเฉพาะ กล่าวคือนิยมการท่องเที่ยวแบบไม่เร่งรีบ ให้ความสำคัญกับการพักผ่อน การเรียนรู้ และการมีประสบการณ์ที่มีคุณค่าในแหล่งท่องเที่ยว (พิทักษ์ ศิริวงศ์ และคณะ, 2561) แนวโน้มดังกล่าวส่งผลให้การพัฒนาการท่องเที่ยวจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพของประสบการณ์มากกว่าปริมาณของนักท่องเที่ยว

สำหรับกิจกรรมนันทนาการจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ เนื่องจากเป็นกลไกที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพกาย จิตใจ และสังคม อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและความหมาย (สมบัติ กาญจนกิจ, 2560) อย่างไรก็ตาม การจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัยจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจเกี่ยวกับข้อจำกัดและความต้องการเฉพาะของกลุ่มเป้าหมาย ทั้งในด้านสมรรถภาพทางร่างกาย ความปลอดภัย ความสะดวกในการเข้าถึง และมิติทางจิตสังคม

สำหรับชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่โดดเด่น โดยเฉพาะระบบนิเวศป่าชายเลนและวิถีชีวิตชุมชนประมงพื้นบ้าน ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) [อพท.], 2564) อีกทั้งยังตั้งอยู่ในเขตพัฒนานวัตกรรมระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก ซึ่งมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวคุณภาพและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยให้ความสำคัญกับการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism) ควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ (สำนักงานจังหวัดระยอง, 2566) การพัฒนากิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัยในชุมชนปากน้ำประแสจึงสามารถสนับสนุนยุทธศาสตร์ดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น การศึกษาธรรมชาติในระบบนิเวศป่าชายเลน การล่องเรือชมวิถีชีวิตชุมชน การเดินชมทุ่งโปรงทอง และการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์สำหรับผู้สูงวัย อย่างไรก็ตาม แม้พื้นที่จะมีศักยภาพดังกล่าว แต่ยังพบว่าการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัยยังขาดแนวทางที่ชัดเจนและเป็นระบบ โดยเฉพาะในด้านการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ การจัดการความปลอดภัย และการสร้างประสบการณ์ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

ผู้วิจัยในฐานะผู้มีประสบการณ์ด้านการจัดการการท่องเที่ยวและมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมในพื้นที่ รวมถึงการลงพื้นที่ศึกษาบริบทชุมชนปากน้ำประแสอย่างต่อเนื่อง ได้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาแนวทางการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัยในชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง โดยมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพประสบการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงวัยในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง และ (2) เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงวัยในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการกิจกรรมนันทนาการของนักท่องเที่ยวผู้สูงวัยในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง

2. เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการกิจกรรมนันทนาการของนักท่องเที่ยวผู้สูงวัยในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัย สามารถจำแนกออกเป็น 6 กลุ่มแนวคิดหลัก ได้แก่ (1) แนวคิดเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวสูงวัย (2) แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมนันทนาการ (3) แนวคิดการจัดการ (4) แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ (5) แนวคิดการท่องเที่ยว (6) แนวคิดการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเชิงกลยุทธ์

1) แนวคิดเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวสูงวัย (Senior Tourists) พบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากนักท่องเที่ยวทั่วไป โดยนิยมเป็นกลุ่มที่มีประสบการณ์ชีวิตสูง มีรายได้หรือเงินออมเพียงพอ และให้ความสำคัญกับคุณภาพของประสบการณ์มากกว่าปริมาณกิจกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้องระบุว่านักท่องเที่ยวสูงวัยนิยมกิจกรรมที่ไม่หักโหม เน้นการพักผ่อน การเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับความปลอดภัยและความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (ธวัช พุ่มดารา และสุวิตา พฤกษอาภรณ์, 2565; พิทักษ์ ศิริวงศ์ และคณะ, 2561)

2) แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมนันทนาการ (Recreation) ระบุให้นันทนาการทำให้บุคคลมีความสนุกสนาน ช่วยให้คนรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ทำให้มีสุขภาพดีและช่วยทำให้มีสุขภาพจิตดีขึ้น อีกทั้งกิจกรรมนันทนาการมีส่วนช่วยให้คนไข้หายเร็วยิ่งขึ้น เน้นการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ (กำโชค เผือกสุวรรณ, 2559)

3) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ การพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการองค์ประกอบหลายด้าน อาทิ การพัฒนาการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัยจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการองค์ประกอบเชิงระบบ โดยเฉพาะกรอบแนวคิดการบริหารจัดการทรัพยากร 4M (Drucker, 1974) ได้แก่ Man (บุคลากร) Money (งบประมาณ) Material (วัสดุอุปกรณ์) และ Management (การบริหารจัดการ) ซึ่งถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนปากน้ำประแสในด้านการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ

4) แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism: CBT) เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรในชุมชนเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ โดยให้ชุมชนมีบทบาทเป็นผู้จัดการและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว (คณิต เขียววิชัย และวรรณภา แสงวัฒนะกุล, 2558) การท่องเที่ยวโดยชุมชนยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความยั่งยืน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

5) แนวคิดองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว 5A’s ของ Dickman (1997) เป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่ใช้ในการวิเคราะห์ศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว โดยประกอบด้วยองค์ประกอบ

หลัก 5 ประการ ได้แก่ (1) แหล่งท่องเที่ยว (Attractions) (2) การเข้าถึง (Access) (3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (4) ที่พัก (Accommodation) และ (5) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) ซึ่งองค์ประกอบทั้งห้านี้มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ และเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อประสบการณ์และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

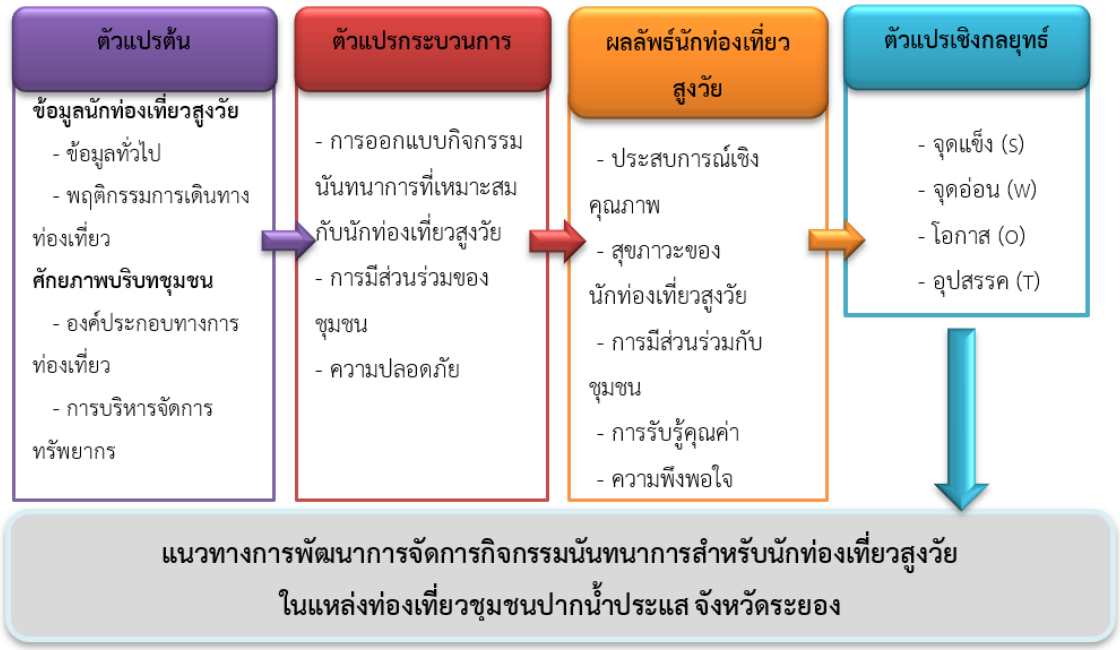
6) แนวคิดการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเชิงกลยุทธ์ (SWOT Analysis)

Kotler et al., (2017) อธิบายว่า การวิเคราะห์ SWOT เป็นเครื่องมือสำคัญในการวางแผนและพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวและการบริการ โดยใช้วิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกที่ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันของแหล่งท่องเที่ยวหรือองค์กร ประกอบด้วย จุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weaknesses) ซึ่งเป็นปัจจัยภายในที่สะท้อนศักยภาพและข้อจำกัดของพื้นที่ รวมถึงโอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก การวิเคราะห์ SWOT ช่วยให้สามารถกำหนดกลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และความต้องการของตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวสูงวัยและกิจกรรมนันทนาการมาใช้ในการวิเคราะห์ลักษณะ ความต้องการ และรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้สูงวัย ขณะที่แนวคิดการจัดการทรัพยากร 4M ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ความพร้อมและข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการบริหารจัดการของชุมชน ส่วนแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) และองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว 5A’s ถูกใช้ในการประเมินศักยภาพและบริบทของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนปากน้ำประแส นอกจากนี้ แนวคิดการวิเคราะห์ SWOT ถูกนำมาใช้ในการสังเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัยที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างเป็นระบบ

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องข้างต้นแล้วนั้น ผู้วิจัยได้วางกรอบแนวความคิดในการศึกษาไว้ดังแผนภาพ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน พื้นที่วิจัย คือชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง ประชากร คือ นักท่องเที่ยวสูงวัยชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวและร่วมกิจกรรมนันทนาการทางการท่องเที่ยวในชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ คือ นักท่องเที่ยวสูงวัยชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวและร่วมกิจกรรมนันทนาการในชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง จำนวน 400 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเปิดตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของเครจซีและมอร์แกน ที่ประชากรไม่เกิน 100,000 คน ระดับความเชื่อมั่นในการสุ่มร้อยละ 95 ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 384 คน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพใช้วิธีการคัดเลือกแบบวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มประชาชนในพื้นที่ และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด ได้แก่ 1) แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัยในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง ใช้ศึกษาข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวสูงวัย และความต้องการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัย ในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง ซึ่งเป็นเครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ 2) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อการศึกษาบริบท องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว แนวทาง

การจัดการทรัพยากรการบริหารจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัย ในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง ซึ่งเป็นเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ โดยหาค่าความเที่ยง (Validity) ของเครื่องมือวิจัย โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบเครื่องมือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อทดสอบความตรงของเนื้อหาและหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือกับผู้ให้ข้อมูลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายได้ค่า Cronbach's Alpha = 0.88

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการแจกแบบสอบถามนักท่องเที่ยวสูงวัยเพื่อสอบถามข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวสูงวัย และความต้องการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัยในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่ได้กำหนดไว้ รวมทั้งยังได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกิจกรรมนันทนาการในชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเป็นรายประเด็น (Content Analysis) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำมาสู่การพัฒนาการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัยในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวสูงวัยที่เดินทางมาท่องเที่ยวชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง ส่วนใหญ่มีอายุ 55 – 60 ปี รองลงมาคือ อายุ 66 – 70 ปี สำหรับช่วงเวลาที่นิยมเดินทางท่องเที่ยว คือ วันธรรมดา (จันทร์ – ศุกร์) โดยมีระยะเวลาเดินทางท่องเที่ยวเฉลี่ย 3 วันต่อการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้ง มีความถี่ในการเดินทางท่องเที่ยวทุก 3 – 6 เดือน ซึ่งนักท่องเที่ยวสูงวัยส่วนใหญ่เดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัว รองลงมา คือ การเดินทางกับเพื่อน โดยความต้องการของนักท่องเที่ยวสูงวัยมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากนักท่องเที่ยวทั่วไป โดยให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่ช่วยสร้างความผ่อนคลาย ความเพลิดเพลิน และความพึงพอใจทางจิตใจควบคู่กับความปลอดภัยและความเหมาะสมทางด้านสภาพร่างกาย ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวสูงวัยมีแนวโน้มเลือกเข้าร่วมกิจกรรมที่ไม่ซับซ้อน ไม่ใช้พลังงานทางกายภาพสูง และเอื้อต่อการมีส่วนร่วมทางสังคม รวมถึงกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น

ในด้านประเภทของกิจกรรมนันทนาการที่นักท่องเที่ยวสูงวัยต้องการ พบว่า กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและระบบนิเวศเป็นกิจกรรมที่ได้รับความสนใจสูง เช่น การล่องเรือชมธรรมชาติ การศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลน การชมทุ่งโปรงทอง และการดูนกเหยี่ยวแดง เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวช่วยสร้างความผ่อนคลายและส่งเสริมสุขภาวะทั้งด้านร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้นักท่องเที่ยวสูงวัยยังมีความสนใจในกิจกรรมด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม และการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนประมง เป็นต้น รวมถึงกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและการพักผ่อน เช่น การเดินชมธรรมชาติ และกิจกรรมออกกำลังกายที่ใช้แรงน้อยภายในชุมชน

เมื่อพิจารณาบริบทของพื้นที่ชุมชนปากน้ำประแส พบว่า ชุมชนมีศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่โดดเด่น โดยเป็นชุมชนชายฝั่งที่มีระบบนิเวศป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ มีวิถีชีวิตชุมชนประมงพื้นบ้าน และมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมนันทนาการได้อย่างหลากหลาย ทั้งนี้ การวิเคราะห์องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวตามกรอบแนวคิด 5A's พบว่า ชุมชนมีองค์ประกอบที่เอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัย โดยด้านแหล่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว (Attractions) มีทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ ด้านการเข้าถึง (Accessibility) มีความสะดวกในการเดินทางจากพื้นที่ใกล้เคียง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) มีบริการพื้นฐานรองรับนักท่องเที่ยวในระดับหนึ่ง ด้านที่พัก (Accommodation) มีที่พักรูปแบบโฮมสเตย์ที่สะท้อนวิถีชีวิตชุมชน และด้านกิจกรรม (Activities) มีความหลากหลายของกิจกรรมที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวสูงวัย อย่างไรก็ตาม ยังมีความจำเป็นในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยให้เหมาะสมกับผู้สูงวัยมากยิ่งขึ้น

ในด้านการจัดการทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัย เมื่อวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิด 4M พบว่า ด้านบุคลากรของชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง มีความรู้เกี่ยวกับทรัพยากร ธรรมชาติและวัฒนธรรมของพื้นที่ และมีประสบการณ์ในการให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม บุคลากรควรเพิ่มการพัฒนาศักยภาพด้านการออกแบบกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงวัย ด้านงบประมาณพบว่า ชุมชนยังพึ่งพาการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก ด้านทรัพยากรพบว่า ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่สามารถนำมาพัฒนากิจกรรมได้อย่างหลากหลาย และด้านการบริหารจัดการพบว่า การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ แต่ยังขาดรูปแบบการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัยที่เป็นระบบและชัดเจน

โดยสรุป สภาพปัจจุบันของการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัยในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง พบว่า ชุมชนมีศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และกิจกรรมที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวสูงวัย ประกอบกับมีองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวตามกรอบ 5A's ที่สามารถรองรับการพัฒนากิจกรรมนันทนาการได้ อย่างไรก็ตาม การจัดการกิจกรรมนันทนาการยังขาดแนวทางที่เป็นระบบ โดยเฉพาะการออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของนักท่องเที่ยวสูงวัย การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ซึ่งประเด็นดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญในการนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัยในชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยองต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวทางการพัฒนาการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัยในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยวสูงวัยจำนวน 400 คน และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน จำนวน 10 คน พบว่า แนวทางการพัฒนาการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัยในชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง มุ่งเน้นการใช้จุดแข็งด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนร่วมกับโอกาสจากแนวโน้มสังคมสูงวัย เพื่อพัฒนากิจกรรมนันทนาการเชิงธรรมชาติ เชิงวัฒนธรรม และเชิงสุขภาพที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวสูงวัย พร้อมทั้งส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุในชุมชนเป็นผู้นำกิจกรรมและผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มี 4 แนวทางสำคัญ ดังนี้

1) แนวทางด้านการออกแบบกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงวัย มุ่งเน้นการพัฒนากิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวสูงวัยและจุดแข็งของพื้นที่ ประกอบด้วย (1) กิจกรรมเชิงธรรมชาติ อาทิ การล่องเรือชมระบบนิเวศ (2) กิจกรรมเชิงวัฒนธรรม อาทิ การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (3) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ อาทิ การเดินชมธรรมชาติ และ (4) กิจกรรมการมีส่วนร่วมกับชุมชน ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดมีลักษณะไม่หักโหม ปลอดภัย และสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่า

2) แนวทางด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัย เน้นการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมกับผู้สูงวัย เช่น ทางเดินปลอดภัย จุดพักผ่อน ห้องน้ำ และป้ายสื่อความหมาย เป็นต้น รวมถึงการพัฒนาระบบการเข้าถึงพื้นที่กิจกรรมให้สะดวกและปลอดภัย ซึ่งช่วยลดข้อจำกัดด้านจุดอ่อนของพื้นที่

3) แนวทางด้านการจัดการทรัพยากรและการมีส่วนร่วมของชุมชน เน้นการใช้ทุนทางสังคมของชุมชน โดยเฉพาะผู้สูงอายุในพื้นที่เป็นผู้นำกิจกรรมและผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงวัย รวมถึงการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเครือข่ายการท่องเที่ยว

4) แนวทางด้านการบริหารจัดการกิจกรรมนันทนาการอย่างเป็นระบบ มุ่งเน้นการพัฒนาโปรแกรมกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัยให้มีโครงสร้างชัดเจน สามารถจัดเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวระยะสั้นและระยะยาว พร้อมกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการที่คำนึงถึงความปลอดภัย ความเหมาะสม และความยั่งยืนของทรัพยากร

สรุปภาพรวมผลการวิจัย พบว่า ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง มีศักยภาพในการพัฒนากิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัยจากความโดดเด่นด้านทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวสูงวัยที่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่ส่งเสริมการพักผ่อน การเรียนรู้ และสุขภาวะที่ดี โดยการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิด 5A’s และ 4M พบว่าชุมชนมีความพร้อมในด้านแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรม และทรัพยากรชุมชนในระดับที่เอื้อต่อการพัฒนา อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดด้านการออกแบบกิจกรรม บุคลากร และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมกับผู้สูงวัย จากการวิเคราะห์ SWOT สามารถสังเคราะห์เป็นแนวทางการพัฒนาการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัยได้ 4 ประเด็น ได้แก่ การออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้สูงวัย การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่ปลอดภัยและเข้าถึงได้ การจัดการทรัพยากรและการมีส่วนร่วมของชุมชน และการบริหารจัดการกิจกรรมอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนและรองรับสังคมสูงวัยได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัยในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง มีศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศชายฝั่ง และวิถีชีวิตชุมชนประมงพื้นบ้าน ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นฐานในการพัฒนากิจกรรมนันทนาการที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวสูงวัยได้ โดยกิจกรรมที่ได้รับความนิยม ได้แก่ การล่องเรือชมป่าชายเลน การชมทัศนียภาพของทุ่งโปรงทอง การดูนกเหยี่ยวแดง รวมถึงกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะไม่ใช้พลังงานทางกายภาพสูง และเอื้อต่อ

การสร้างความผ่อนคลายทั้งทางร่างกายและจิตใจของนักท่องเที่ยวสูงวัย ผลการวิจัยสอดคล้องกับ Chakraborty et al. (2020) ที่พบว่า กิจกรรมนันทนาการบนฐานทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่งสามารถสนับสนุนการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ระบบนิเวศได้อย่างยั่งยืน Przybysz & Stanimir (2022) ศึกษาความต้องการด้านการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุในมุมมองของการสูงวัยอย่างมีพลัง โดยพบว่าการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับสุขภาพ สถานะทางการเงิน และระดับกิจกรรมทางกาย ผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดด้านสุขภาพหรือมีกิจกรรมทางกายในระดับต่ำ มีแนวโน้มไม่เข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวมากขึ้น ขณะเดียวกัน ผู้สูงอายุบางกลุ่มให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวระยะสั้นและกิจกรรมที่สามารถจัดการได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า ผู้สูงอายุต้องการกิจกรรมที่ไม่หนักเกินไป แต่ช่วยให้เกิดความสุข ความผ่อนคลาย และการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แม้ว่าชุมชนปากน้ำประแสจะมีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่น แต่ผลการศึกษายังพบว่าการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัยในปัจจุบันยังขาดรูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นระบบและมีโครงสร้างที่ชัดเจน โดยการดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่ยังอาศัยการจัดการตามประสบการณ์ของคนในชุมชนและการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก ประเด็นดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้านการบริหารจัดการของ Koontz (1972) และ Griffin (1997) ที่ระบุว่าการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการวางแผน การจัดองค์กร การบริหารทรัพยากร และการควบคุมการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายขององค์กรหรือกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และสอดคล้องกับ นุชรา แสวงสุข (2564) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในพื้นที่เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า จุดมุ่งหมายของกิจกรรมนันทนาการไม่ส่งผลให้เกิดผลกระทบทางลบต่อวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมนันทนาการนั้นเหมาะสมกับเพศและวัย สถานที่และอุปกรณ์ที่เข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการมีความสวยงามหรือชวนให้เข้าร่วมกิจกรรม ชุมชนมีการสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้จัดกิจกรรมกับนักท่องเที่ยว ในปัจจุบันกิจกรรมนันทนาการนั้นยังไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่นักท่องเที่ยวที่เข้าร่วม โดยมีการจัดเตรียมฝ่ายพยาบาล หรืออุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้กับนักท่องเที่ยวที่บาดเจ็บ และผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของกิจกรรมนั้น ๆ และในแหล่งท่องเที่ยวนันทนาการ ควรมีการส่งเสริมองค์ประกอบด้านกายภาพ สิ่งอำนวยความสะดวก มีจำนวนที่เพียงพอและปลอยภัยกับนักท่องเที่ยวสูงวัย สอดคล้องกับ Nimmol et al. (2025) ที่เน้นความสำคัญของการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวสูงวัย โดยเฉพาะความปลอดภัย การเข้าถึงพื้นที่ และการรองรับเหตุฉุกเฉิน แม้กิจกรรมนันทนาการในปัจจุบันยังไม่ก่อให้เกิดอันตรายและมีการเตรียมอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้น แต่แหล่งท่องเที่ยวควรยกระดับสิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอและปลอดภัยมากขึ้น เช่น จุดพัก ราวจับ ทางเดินที่เหมาะสม และระบบช่วยเหลือฉุกเฉิน เพื่อสร้างความมั่นใจและเพิ่มคุณภาพประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวสูงวัย

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้เกิดจากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยวสูงวัย และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ประชาชนในพื้นที่ และผู้ทรงคุณวุฒิ ร่วมกับการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว 5A's การจัดการทรัพยากร 4M และการวิเคราะห์ SWOT นำไปสู่องค์ความรู้ได้ 6 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) ความสงบใจ (Serenity) นักท่องเที่ยวสูงวัยให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่ช่วยสร้างความผ่อนคลาย ลดความเครียด และเอื้อต่อความสงบทางจิตใจ โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เช่น การล่องเรือชมป่าชายเลน การเดินชมทุ่งโปรงทอง และการพักผ่อนในบรรยากาศชุมชนชายฝั่ง เป็นต้น

2) ความผูกพันกับชุมชน (Unity) การสร้างความสัมพันธ์ที่มีคุณค่าระหว่างนักท่องเที่ยวสูงวัยและคนในชุมชน ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกันในบรรยากาศเป็นกันเองกับคนในชุมชน ทำให้นักท่องเที่ยวสูงวัยได้มีกิจกรรมร่วมกับชุมชน ได้รำลึกถึงเรื่องราวความทรงจำในวัยเด็กหรือเรื่องราวที่ผู้สูงวัยเคยผ่านประสบการณ์มา โดยมีกิจกรรม เช่น กิจกรรมทำอาหารพื้นถิ่น กิจกรรมหัตถกรรมการตัดเย็บ เป็นต้น

3) การเรียนรู้ในชุมชน (Knowledge) นักท่องเที่ยวสูงวัยต้องการกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชน อาทิ การเรียนรู้การทำอาหารพื้นบ้าน การเรียนรู้ประวัติชุมชน การทำกิจกรรมหัตถกรรม และการศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลน

4) การเดินทางอย่างปลอดภัยและมีสุขภาวะที่ดี (Journey of Wellness) ความปลอดภัยและสุขภาวะในการเดินทางท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัย โดยต้องการกิจกรรมที่ไม่หักโหม มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม และมีการจัดการด้านความปลอดภัยอย่างชัดเจน เช่น เส้นทางเดินที่ปลอดภัย จุดพักผ่อน และการดูแลระหว่างทำกิจกรรม เป็นต้น

5) การเห็นคุณค่าในธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น (Appreciation) การสัมผัสและชื่นชมคุณค่าของธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนปากน้ำประแส เช่น ป่าชายเลน ทุ่งโปรงทอง และวิถีชีวิตชุมชนประมง เป็นต้น

6) การสร้างแรงบันดาลใจในการเดินทางท่องเที่ยว (Inspiration) ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดีสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักท่องเที่ยวสูงวัยในการเดินทางท่องเที่ยวต่อไปในอนาคต โดยเฉพาะกิจกรรมที่สร้างความประทับใจ ความสุข และความทรงจำที่มีความหมาย เช่น กิจกรรมสรุปประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการกลับมาเที่ยวซ้ำและการบอกต่อ

โดยองค์ความรู้ดังกล่าวสามารถใช้เป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรม พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก และวางแผนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวสูงวัยและสังคมสูงวัยได้อย่างยั่งยืน สามารถสรุปเป็นแผนภาพ ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงองค์ความรู้ใหม่ที่จากการวิจัย

สรุป

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพปัจจุบันและพัฒนาแนวทางการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัยในชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง โดยใช้การวิจัยแบบผสานวิธีเพื่อรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยวสูงวัย ผู้นำชุมชน ประชาชนในพื้นที่ และผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการวิจัยสะท้อนว่าชุมชนปากน้ำประแสมีศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่สามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงวัยได้ แต่ยังมีข้อจำกัดด้านการจัดการที่เป็นระบบ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลนำไปสู่แนวทางการพัฒนาในด้านการออกแบบกิจกรรม การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก การจัดการทรัพยากรและการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ องค์ความรู้ที่ได้สามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และผู้ประกอบการในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวสูงวัย ส่งเสริมสุขภาวะ และรองรับการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมสูงวัยอย่างยั่งยืน และสามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนสำหรับนักท่องเที่ยวสูงวัย ทั้งในพื้นที่ชุมชนปากน้ำประแสและพื้นที่ท่องเที่ยวโดยชุมชนอื่นที่มีบริบทใกล้เคียง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ควรส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงวัยอย่างเหมาะสม

1.2 ควรพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเข้าถึงของนักท่องเที่ยวผู้สูงวัย ได้แก่ ระบบทางเดินที่ปลอดภัย พื้นที่พักผ่อน ห้องน้ำที่ได้มาตรฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขภาพ

รวมทั้งยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงวัยให้มีความปลอดภัยและมีคุณภาพ โดยกำหนดแนวทางหรือมาตรฐานการจัดกิจกรรมนันทนาการที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวสูงวัย

1.3 ควรมีการสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงวัยในระดับชุมชน โดยเฉพาะการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวสูงวัย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงวัยในบริบทของพื้นที่อื่น เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์และประเมินความเหมาะสมของรูปแบบในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงทดลองหรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อทดลองนำรูปแบบการจัดการกิจกรรมนันทนาการไปใช้จริงในพื้นที่ชุมชน และประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

2.3 ควรมีการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวผู้สูงวัยในมิติอื่นเพิ่มเติม เช่น ปัจจัยด้านสุขภาพ คุณภาพชีวิต และประสบการณ์การท่องเที่ยว เป็นต้น เพื่อให้สามารถพัฒนากิจกรรมนันทนาการที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวสูงวัยได้อย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น และนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงวัยที่มีคุณภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กำโชค เผือกสุวรรณ. (2559). *ผู้นำนันทนาการ*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณิต เขียววิชัย และวรรณภา แสงวัฒนะกุล. (2558). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมนันทนาการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์. *วารสารศึกษาศาสตร์วิจัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 7*(2), 22–33. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/suedureasearchjournal/article/view/33228/42747

ธวัช พุ่มดารา และสุวิตา พฤกษอาภรณ์. (2565). พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวคุณภาพสูงกลุ่มผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 6*(1), 107–128. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/husojournalpnru/article/view/257650/173597

นุชรา แสวงสุข. (2564). การพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในพื้นที่เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, *13*(2), 129–147. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pimjournal/article/view/241278/171782

พิทักษ์ ศิริวงศ์, ธีระวัฒน์ จันทึก, นภนนท์ หอมสุด และจอมภัค คลังระหัด. (2561). การพัฒนารูปแบบการตลาดการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์เชิงรุกในภูมิภาคตะวันตกสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุที่มีคุณภาพ. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 10*(2), 199–233. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/polscilaw_journal/issue/view/12387/10vol2

สมบัติ กาญจนกิจ. (2560). *นันทนาการและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำนักงานจังหวัดระยอง. (2566). *แผนพัฒนาภาคตะวันออก พ.ศ. 2566–2570*. ระยอง http://rayong.go.th/web/department/detail/122

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). *การสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2567.* กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมhttps://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2025/20241209145003_27188.pdf

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) [อพท.]. (2564) *มหัศจรรย์ "ป่าชายเลน" เติมสีสันและชุบชีวิตให้ชุมชนปากน้ำประแส จ.ระยอง*. https://www.dasta.or.th/th/article/290

Chakraborty, S., Saha, S. K., & Selim, S. A. (2020). Recreational services in tourism dominated coastal ecosystems: Bringing the non-economic values into focus. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, *30*, 100279. https://doi.org/10.1016/j.jort.2020.100279

Dickman, S. (1997). *Tourism: An Introductory Text* (3rd ed.). New South Wales: Holder Education.

Drucker, P. F. (1974). *Management: Tasks, responsibilities, practices*. Harper & Row.

Griffin, R. W. (1997). *Management* (5th ed). Houghton: Miffin.

Koontz, H. D., & O'Donnell, C. (1972). *Principles of management: An analysis of managerial functions*. McGraw-Hill.

Kotler, P., Bowen, J. T., & Makens, J. C. (2017). *Marketing for hospitality and tourism* (7th ed.). Pearson.

Nimmol, K., Pongthana, P., Prasirtsuk, P., & Uratanamanee, S. (2025). Guidelines for physical environment and facilities to serve elderly tourists in riverside bungalows: A case study of Samut Songkhram Province. *Journal of Architectural/Planning Research and Studies (JARS)*, *22*(2), 273627-273627. https://doi.org/10.56261/jars.v22.273627

Przybysz, K., & Stanimir, A. (2022). Tourism-related needs in the context of seniors' living and social conditions. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *19*(22), 15325. https://doi.org/10.3390/ijerph192215325